

14.9.2023

Invalidiliiton lausunto rautateiden henkilöpalveluliikenteestä

Invalidiliitto ry kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu otsikossa mainitusta asiasta seuraavaa.

Rautatiemarkkinoiden henkilöliikennepalveluiden toimivuudella on suuri merkitys fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten liikkumiselle Suomessa. YK:n vammaisyleissopimuksessa artikla 5 tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ja artikla 9 esteettömyys ja saavutettavuus ovat merkityksellisiä suunniteltaessa yhdenvertaista kansalaisten liikkumisympäristöä ja -palveluita.

Palveluiden toimivuudesta ja saatavuudesta

Invalidiliitto toteutti junamatkustamista koskevan kyselyn elokuussa 2023. Vastauksissa korostuvat vammaisille ihmisille merkityksellisinä asioina palvelujen esteettömyys sekä saavutettavuus. Esteettömyyden vaade koskee niin asema- ja laiturialueita kuin junakalustoa. Junaa käyttävät vammaiset ihmiset ovat nostaneet esiin konkreettisia haasteita turvalliselle junamatkustamiselle. Näitä ovat mm. Epäkunnossa olevat hissit laiturialueilla, toimimattomat juniin ja junista siirtymiseen tarkoitetut luiskat, lastenvaunujen ja polkupyörien säilyttäminen junanmatkan ajan pyörätuoleille varatuilla paikoilla tai junan ja asemalaiturin väliin jäävät raot. Ongelmallisia tilanteita aiheutuu, kun junan sähköjärjestelmässä on katkoksia. Tällöin estyvät esimerkiksi sähköisten apuvälineiden lataaminen ja käyttö.

Vammaisilla ihmisillä voi olla haasteita käyttää junan wc-tiloja. Toimintarajoitteiden vuoksi wc-tilojen siisteyden merkitys korostuu. Tietojemme mukaan makuuvaunun esteetön wc on usein poissa käytöstä. Toimiviin ja yhdenvertaisiin henkilöliikennepalveluihin kytkeytyvät myös toimivat avustajapalvelut. VR:n avustajapalvelut koetaan tärkeinä ja osaava avustaja on merkityksellinen vammaisen ihmisen itsenäiselle matkustamiselle junassa. Avustajan on tultava riittävän ajoissa paikalle, jotta junaan voidaan siirtyä turvallisesti ja kiireettömästi. Tämä korostuu etenkin junanvaihtotilanteissa. Avustajapalvelun puuttuessa apua joudutaan pyytämään kanssamatkustajilta.

Riittävä ja oikeanlainen opastus, kuten kuulutukset asemilla ja junissa, on järjestettävä siten, että ne luotettavasti palvelevat kaikkia, myös eri tavoin toimintaesteisiä ihmisiä. Konduktöörin apu ja palvelut niin junaan siirryttäessä kuin sieltä poistuessa koetaan tärkeiksi. Konduktöörien palvelualltiutta ja ystävällisyyttä arvostetaan. Matkan aikana voidaan apua tarvita myös matkatavaroiden siirtämiseen tai säilytykseen liittyen. Mahdollisia ongelmatilanteita varten tulisi olla erillinen kutsujärjestelmä junan henkilökunnan tavoittamiseksi.

Tietoomme on tullut myös haasteita ravintolavaunuun siirtymisessä ja siellä asioimisessa. Myös ravintolavaunujen esteettömyyteen tulee kiinnittää huomiota, jotta apuvälinein liikkuvat ihmiset voisivat siellä nykyistä helpommin asioida.

Palveluiden hinnoittelusta ja lippujärjestelmästä

Invalidiliitto pitää tärkeänä nykyistä käytäntöä, jonka mukaan vammaisen henkilön avustaja saa maksuttoman saattajalipun VR:n junaliikenteessä. Tämä tukee vammaisten ihmisten matkustusmahdollisuuksia. Käytäntö vastaa myönteisesti myös YK:n vammaisyleissopimuksen artiklaan 20, joka velvoittaa varmistamaan vammaisille henkilöille mahdollisimman itsenäisen liikkumisen esimerkiksi helpottamalla vammaisten henkilöiden henkilökohtaista liikkumista, sillä tavalla kuin ja silloin kun he haluavat sekä kohtuulliseen hintaan.

14.9.2023

Kyselyyn vastanneista moni piti matkalippuja kalliina, mutta vaihtoehtoisen liikkumismuodon puuttumisen vuoksi matkustivat kuitenkin junalla. Erilaiset alennuslippukampanjat eivät vastanneet ajankohdiltaan kovinkaan usein vastaajien liikkumistarpeisiin. Opiskelija- ja eläkeläishintaa pidettiin hyvänä käytäntönä.

Erilaiset vammat aiheuttavat erilaisia toimintakyvyn rajoitteita. Tämä tarkoittaa sitä, että lipun ostamiseen tulee olla erilaisia vaihtoehtoja, jotta junaliikenne olisi kaikkien ihmisryhmien saavutettavissa. Asemilla sijaitsevat lippuautomaatit ovat usein liian korkealla esimerkiksi pyörätuolia käyttäville henkilöille. Matalalta katsottuna lippuautomaatin kuvaruutu näyttää sumealta tai siihen heijastuu valoa.

Tekemämme kyselyn mukaan VR:n verkkosivu-uudistuksen myötä etenkin saattaja-/avustajalippujen varaus hankaloitui. Verkkokauppa ehdottaa henkilökohtaiselle avustajalle istumapaikkaa lähes aina eri vaunusta kuin missä vammaisen henkilö matkustaa. Monet vammaiset henkilöt tarvitsevat toistuvasti apua matkan aikana, jolloin avustajalle pitäisi löytyä paikka samasta vaunusta. Avustajan paikan vaihtaminen järjestelmässä vaatii erityistä hahmottamista ja vaivannäköä. Paikkalipun hankkiminen saattajalle tai avustajalle tulisi onnistua myös lippuautomaateilta.

Matkaketjuista puhuttaessa korostuu junaliikenteen aikataulujen yhteensovittaminen muun esteettömän julkisen liikenteen kanssa. Tämä tukisi yhdenvertaisia liikkumisen mahdollisuuksia ja edistäisi esteettömien matkaketjujen rakentamista. Ajantasaisen esteettömyystiedon ja matkalipun ostamisen saavutettavuus tulee varmistaa.

Asemarakennusten yhteyksissä olevat pysäköintialueet ovat osa esteetöntä matkaketjua. Huomioitavaksi tulee, onko niissä riittävästi esteettömiä pysäköintipaikkoja ja miten siirtyminen sieltä mm. apuvälinein liikkuen onnistuu asema- ja laiturialueelle.

Esteettömyydestä hyötyvät kaikki matkustajaryhmät

Esteettömyys laiturialueilla sekä junan sisällä palvelee monia asiakasryhmiä, kuten apuvälinein liikkuvia ihmisiä tai lapsiperheitä lastenvaunuineen. Molempien asiakasryhmien käyttöön osoitetut alueet tulisi merkitä nykyistä paremmin ja varmistaa esteettömien tilojen riittävyys. Apuvälineenä voi vammaisella henkilöllä olla myös avustaja- tai opaskoira, jonka tulee pystyä matkustamaan käyttäjänsä kanssa.

Monet vammaiset ihmiset ovat työelämässä. Työmatkaliikenne voi toteutua myös junalla. Tästä syystä Invalidiliitto pyytää kiinnittämään huomiota myös liityntäpysäköintiin. Esteettömien pysäköintipaikkojen ohella tarvitaan myös esteettömiä sähköautojen latauspaikkoja.

Junassa voi samanaikaisesti matkustaa useampi pyörätuolissa istuva matkustaja. Tällöin olisi hyvä, että kaikkien käytössä olisi mm. pöytätaaso. Myös junassa olevat työskentelytila tai hiljainen tila tulisi olla apuvälinein liikkuvien ihmisten käytettävissä. Joidenkin vammaisten tai pitkäaikaissairaiden matkustaminen onnistuisi paremmin, jos myös päiväaikaan olisi mahdollisuus varata makuupaikka.

INVALIDILIITTO RY

Helsingissä 14.9.2023

Janne Juvakka
toimitusjohtaja

Laura Andersson
yhteiskuntasuhdejohtaja

14.9.2023

Lisätietoja: asiantuntija Riitta Saksanen, riitta.saksanen@invalidiliitto.fi, esteettömyysasiantuntija Ari Kurppa, ari.kurppa@invalidiliitto.fi

Invalidiliitto on fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten ihmisten valtakunnallinen vaikuttamisen ja palvelutoiminnan monialajärjestö. Liitto edistää ja kehittää fyysisesti vammaisten ja toimintaesteisten henkilöiden mahdollisuuksia osallistua, liikkua ja elää täysipainoista elämää. Invalidiliitossa on lähes 26 000 henkilöjäsentä ja 143 jäsenyhdistystä.